

Vergaderjaar 1985-1986

10377

Nieuwe regeling van het bewijsrecht in burgerlijke zaken

Nr. 16

EINDVERSLAG

Vastgesteld 10 januari 1986

Na kennisneming van de memorie van antwoord en de daarbij ingezonden nota van wijziging bestond bij verschillende fracties nog behoefte enkele opmerkingen te maken. Onder het voorbehoud dat deze tijdig door de regering zullen zijn beantwoord, acht de vaste Commissie voor Justitie¹ de beraadslaging over het wetsvoorstel genoegzaam voorbereid.

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden zich kunnen vinden in de antwoorden, in de nadere memorie van antwoord gegeven op hun vragen.

De leden van de C.D.A.-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van de nadere memorie van antwoord. Ten aanzien van het horen van partijen als getuige meenden zij, dat dit een goede procesgang kan bevorderen, en inderdaad in situaties waarin bewijsnood optreedt, een nuttige aanvulling van het bewijs kan opleveren en zo een deel van de rechtsongelijkheid kan opheffen tussen gevallen waarin net wél voldoende en die waarin nét onvoldoende bewijs aanwezig is. Met de commissie-Haardt waren zij van mening, dat de in de brief van de commissie genoemde argumenten een herziening in deze zin rechtvaardigen.

Immers, een aantal argumenten pleit vóór de onderhavige regeling. De ongelijkheid tussen partijen in sommige gevallen, zoals in die waarin een vertegenwoordiger van een rechtspersoon mag getuigen, maar een natuurlijk persoon niet, pleit ervoor. Evenzo de rechtsongelijkheid die kan ontstaan tussen identieke gevallen, waarin de één wel, de ander niet in bewijsnood verkeert. En eveneens de vergelijking met het Duitse recht, die leert, dat daar tot op zekere hoogte een dergelijke regeling geldt tot het laten getuigen van één der partijen.

Hierbij merkten de leden van de C.D.A.-fractie op, dat de rechter zijn bevoegdheid in de zin van artikel 1934 BW om zelf de bewijsmiddelen al dan niet in zijn beslissing tegen elkaar af te wegen naar eigen bevinding uiteraard blijft houden. Terwijl tevens, zie artikel 207a van het ontwerp, de eigen getuigenverklaring van één der partijen nooit een bewijs te haren voordele kan opleveren, tenzij het een aanvulling van onvolledig bewijs betreft.

De leden van de V.V.D.-fractie merkten naar aanleiding van de nadere memorie van antwoord op dat, nadat het nader voorlopig verslag was vastgesteld op 28 juli 1982, op 21 september 1982 een nader rapport

¹ Samenstelling:

Leden: Haas-Berger (PvdA), Stoffelen (PvdA), G.C.van Dam (CDA), Kosto (PvdA), voorzitter, Salomons (PvdA), K.G.de Vries (PvdA), Evenhuis-van Essen (CDA), Wessel-Tuinstra, (D'66), Tripels (VVD), ondervoorzitter, Van Muiden (CDA), Van der Burg (CDA), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Lankhorst (PPR), Van den Toorn (CDA), Van Es (PSP), Dales (PvdA), Janmaat, Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), De Grave (VVD), Lucassen-Stautterer (VVD), Vermeend (PvdA).
Plv. Leden: Van den Bergh (PvdA), Alders (PvdA), De Kwaadsteniet (CDA), Stermerdink (PvdA), Gualthérie van Weezel (CDA), Groenman (D'66), Dees (VVD), Cornelissen (CDA), Borgman (CDA), Leerling (RPF), Laning-Boersema (CDA), Brouwer (CPN), Van Ooijen (PvdA), Van Dis (SGP), Hermans (VVD), Jacobse (VVD), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Lauxtermann (VVD), Wallage (PvdA).

verscheen over het nieuwe bewijsrecht in burgerlijke zaken van de Nederlandse Orde van Advocaten, en op 7 februari 1983 rapport van de Subcommissie Burgerlijke Rechtsvordering van de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving, waarvan, aldus wordt terecht opgemerkt, de vaste Commissie voor Justitie bij de redactie van haar nader voorlopig verslag geen kennis had kunnen nemen. Hoewel van alle kanten was aangedrongen op spoedige behandeling, was het des te verwonderlijker dat het daarom wederom zo lang moest duren vooraleer de nadere memorie van antwoord verscheen.

Terecht wordt in de nadere memorie van antwoord gesteld dat het belangrijkste element van het voorliggende wetsontwerp gelegen is in de beantwoording van de vraag of een procespartij in een procedure onder ede kan worden gehoord, derhalve gelijk gesteld kan worden met een getuige. De leden van de V.V.D.-fractie waren steeds uitgegaan van het probleem van de bewijsnood waarin nu eenmaal, naar vaststaat, partijen kunnen geraken, waarbij anderzijds de waarheidsvinding, de vaststelling van de feiten, door de rechter het ultieme doel is van ieder civiel proces, waaraan uiteraard de bewijsvoering ondergeschikt is.

De R.P.F.-fractie sprak haar erkentelijkheid uit over de zeer uitvoerige beantwoording in de nadere memorie van antwoord. Zij constateerde dat de naar voren gebrachte bezwaren tegen het opnemen van de mogelijkheid partijen als getuigen te horen geen weerklank bij de bewindsman had gevonden, terwijl de argumentatie van de minister deze fractie nog niet had kunnen overtuigen van de noodzaak deze bepaling op te nemen.

Uit de uitvoerige beantwoording die nodig was om de stellingname van de bewindsman te beargumenteren en uit de uitgebrachte adviezen blijkt al dat er zowel voor als tegenstanders zijn van het fenomeen partij-getuige, zowel op principiële als op praktische gronden. In dit verband achtte deze fractie het van belang te weten of de minister na het uitbrengen van de nadere memorie van antwoord opnieuw een reactie heeft ontvangen van de Nederlandse Vereniging voor rechtspraak. Immers in het rapport van 15 april 1982 toonde deze vereniging haar scepsis ten aanzien van de voorgestelde bepalingen. Als de minister geen reactie heeft ontvangen is hij dan bereid deze alsnog te vragen, teneinde voldoende gewicht toe te kennen aan de stem uit de praktijk, zo vroeg deze fractie.

De leden van de C.D.A.-fractie waren van mening, met de commissie-Haardt en de NOA, dat het getuigenverhoor van partijen náást en los van de comparitie van partijen een nuttige aanvulling is van het bewijsrecht, en dat de comparitie en het getuigenverhoor van partijen elkaar niet in de weg behoeven te staan. Wel vonden deze leden het wenselijk, dat de mogelijkheid tot het verplicht horen van partijen als getuige wordt uitgebreid tot familieleden en (ex-)echtgenoten van één der partijen. Immers, het is een logisch uitvloeisel van de stelling, dat partijen als getuige kunnen worden gehoord ten behoeve van aanvullend bewijs, dat dan ook familieleden en (ex-)echtgenoten van één der partijen als getuige kunnen worden gehoord ten behoeve van aanvullend bewijs.

De leden van de V.V.D.-fractie hadden stilgestaan bij het gebruik van de comparitie van partijen, waardoor, zoals ook in de nadere memorie van antwoord herhaald, in sommige gevallen de bewijslast billijk kan worden verdeeld en de vaststelling van een probandum kan worden vergemakkelijkt, terwijl zelfs in andere gevallen verdere bewijslevering overbodig wordt, omdat ter gelegenheid van de comparitie de van belang zijnde feiten worden erkend of niet langer of onvoldoende worden betwist.

Op blz. 5, laatste alinea, van de nadere memorie van antwoord wordt gesteld dat de comparitie van partijen niet kan en ook niet mag dienen om in de signaleerde gevallen van bewijsnood uitkomst te bieden.

Vooreerst is dit een stelling die in ieder geval de leden van de V.V.D.-fractie zo niet hebben geschreven en ook niet hebben willen schrijven. Zij wilden slechts aanduiden dat de comparitie in veel gevallen wel uitkomst kan bieden, welke conclusie ook op de praktijk en het effect van de comparities in civiele zaken is gebaseerd.

Onjuist kwam het deze leden voor dat gesteld wordt dat een comparitie *niet mag dienen* om in de gesignaleerde gevallen van bewijsnood uitkomst te bieden. In strijd daarmee is toch ook de in de voornoemde memorie erkende vaststelling dat vaak bij comparities, in de dialoog tussen partijen en rechter, in aanwezigheid van hun advocaten, relevante feiten worden erkend en derhalve komen vast te staan, en zij derhalve wel degelijk een positieve invloed hebben op de bewijsvoering. Terecht wordt dan ook door de Subcommissie in het rapport van 7 februari 1983 opgemerkt dat vooral de inlichtingencomparitie uit een oogpunt van bewijsrecht niet zonder belang is, en dat de vaststelling van een probandum daarbij kan worden vergemakkelijkt, terwijl in sommige gevallen verdere bewijslevering zelfs overbodig wordt.

Nimmer hebben de leden van de V.V.D.-fractie bedoeld te stellen dat een verklaring van een der partijen die gemotiveerd weersproken wordt, of dit nu is geschied in de conclusies of tijdens de comparitie, toch relevant is en dat een dergelijke verklaring kan medewerken tot het bewijs. De opmerking in de nadere memorie van antwoord, inhoudende dat het gebruik van de comparitie tot dat doel een oneigenlijk gebruik zou zijn en strijdig met de beperkingen die, voor wat betreft het huidige recht, in artikel 19 A Rechtsvordering aan de functie van de comparitie van partijen worden gesteld, bleef de leden van de V.V.D.-fractie als onjuist en onterecht voorkomen.

Ook het resultaat van de comparitie moet gewogen worden op basis van de wettelijke regelen die omtrent de bewijslevering in acht dienen te worden genomen. De opmerkingen in de nadere memorie dat de Staatscommissie in dit verband heeft gewezen op de gevaren van een al te gretig gebruik van de comparitie door de rechter, die in een goed bedoelde poging de zaak stuurt in de richting die hem juist voorkomt, en aldus er toe komt, in zijn opvolgend vonnis, naar aanleiding van het ter comparitie verklaarde, bepaalde stellingen als ingetrokken of niet langer volgehouden aan te merken, ook als de houding van partijen die conclusie niet wettigt, leek de leden van de V.V.D.-fractie onjuist en niet relevant, omdat dit stoelt op een onjuiste waardering van hetgeen bij de comparitie is gesteld en een impliciet en tevens onhoffelijk verwijt is aan de rechter.

Wanneer een rechter in een bepaald geval de regels van het bewijsrecht negeert, betekent dat niet dat de functie van de comparitie in wezen onjuist is, doch dat de rechter in het gewraakte geval de bewijsrechtelijke regels heeft geschonden, waarmee de functie van de comparitie «an sich» niet is veroordeeld. Ook in het N.O.A.-rapport wordt op blz. 4 nadrukkelijk gesteld: «De werkgroep beschouwt de informele partijverklaring als zeer belangrijk voor de totstandkoming van de rechterlijke beslissing, hetgeen op zich zelf terecht is». Onverkort stonden de leden van de V.V.D.-fractie dan ook achter hetgeen op blz. 5 van het N.O.A.-rapport wordt gesteld, dat de bewijsregels meebrengen dat een partijverklaring die gemotiveerd weersproken is nu juist bewijs behoeft en dus niet als bewijsmiddel kan dienen.

In het N.O.A.-rapport wordt op blz. 6 een voorbeeld gegeven over bepaalde casus van bewijsnood en wordt opgemerkt dat in de nieuwe regeling de in bewijsnood verkerende partij daarin wel zal kunnen slagen, mits er enig aanvullend bewijs is en de partijverklaring c.q. het partijbewijs de rechter geloofwaardiger voorkomt dan die van zijn gesprekspartner. De leden van de V.V.D.-fractie stelden de vraag of dit voorbeeld nu wel erg overtuigend is, omdat de voorwaarde «mits er enig aanvullend bewijs is» en «de verklaring de rechter geloofwaardiger voorkomt» juist het probleem van de bewijsnood niet oplost.

In het N.O.A.-rapport wordt opgemerkt dat de strekking van het gewijzigd ontwerp van wet geenszins is afbreuk te doen aan de betekenis en functie van de inlichtingencomparitie. Zij blijft volledig gehandhaafd, evenals de vrijheid van de rechter haar «in elke stand van het geding» te gelasten. Het enige nieuwe, aldus voormeld rapport, is dat artikel 228 met zoveel woorden bepaalt, dat een verklaring van een partij, afgelegd ter comparitie, omtrent door haar te bewijzen feiten, geen bewijs ten voordele van de partij die haar aflegde kan opleveren.

Deze laatste opmerking zal, naar de leden van de V.V.D.-fractie veronderstelden, toch niet zover gaan en zo strikt worden geïnterpreteerd dat, wanneer bepaalde onderdelen van de partijverklaring – echter geen volledig bewijs opleverende – zonder meer zouden moeten worden geëlimineerd en als het ware als niet «gezegd» zouden moeten worden beschouwd.

Een willekeurig voorbeeld ter verduidelijking: partij A vordert in een geding terzake van een verbruikleningsovereenkomst van partij B een bedrag van f 100 000. In de procedure ontkent partij B de stellingen van partij A. Tijdens de comparitie erkent partij B, onder de druk van de door partij A aangevoerde argumenten en feitelijke stellingen, dat zij van partij A geld heeft geleend, doch slechts tot een bedrag van f 50 000. Het zal duidelijk zijn dat de rechter met inachtneming van de wettelijke bewijsregelen, na de comparitie als vaststaande zal moeten aannemen dat partij B in ieder geval van partij A geld heeft geleend, en wel op zijn minst tot een bedrag van f 50 000. Partij A biedt daarna aan onder ede te verklaren dat zij niet f 50 000, doch f 100 000 aan partij B heeft geleend en legt onder ede die verklaring af. Partij B verklaart in contra-enquête onder ede dat zij slechts f 50 000, en derhalve geen f 100 000, van partij A in verbruikleen heeft ontvangen.

Verder bewijs, noch afkomstig van getuigen, noch anderszins, is aanwezig. Is er in dit geval voor de rechter aanleiding te stellen dat er geen ander bewijs aanwezig is en legt hij de verklaring van partij A, onder ede afgelegd, ter zijde en wijst hij de vordering van partij A slechts voor het meerdere af, of zal de rechter dan op grond van de aanvankelijk volledige ontkentenis van de geldleningsovereenkomst gewijzigd en herzien bij de comparitie stellen dat onder ede afgelegde verklaring van partij A meer geloof verdient en genoegzaam is om, mede gelet op de nadien weerlegde ontkentenis van de geldleningsovereenkomst, er voldoende aanvullend bewijs is om de totale vordering van partij A toe te wijzen?

De in het Juristenblad van 30 april 1983 door Wijtema en Nieuwenhuysen gemaakte opmerkingen worden volledig door de leden van de V.V.D.-fractie onderschreven, waarbij het nut en het belang van de comparitie wordt gehandhaafd en onderstreept, temeer omdat terecht er op wordt gewezen dat de rechter, indien een partij later als getuige wezenlijk anders zou verklaren dan zij bij een comparitie heeft gedaan, ook daaruit duidelijke conclusies zou kunnen trekken omtrent de betrouwbaarheid, omdat, zoals in de nadere memorie van antwoord wordt opgemerkt, de invoering van artikel 87a de wezenlijke functie van de comparitie dan ook eerder zal versterken dan belemmeren, waarmee, naar de opvattingen van de leden van de V.V.D.-fractie, de gewraakte zinsnede dat het gebruik van de comparitie tot dat doel (toch de waarheidsvinding en oplossing van het geschil) niet met de kwalificatie van «oneigenlijk gebruik» zou mogen worden benaderd.

De opmerkingen die door de leden van de V.V.D.-fractie waren gemaakt in het nader voorlopig verslag werden aldus beantwoord dat het niet gaat over de geloofwaardigheid van de procespartij, wanneer deze onder ede is gehoord. De opmerking dat in die gedachtengang ook de conclusie gerechtvaardigd is dat de verklaringen van partijen ter gelegenheid van de comparitie, voorzover die tot eigen voordeel strekken en gemotiveerd betwist worden, geen geloof verdienen, is a fortiori juist, doch wordt door

deze leden ook niet betwist en is ook nimmer betwist. Integendeel, steeds moeten bij alle fases van de bewijsvoering de daaromtrent bestaande regels in acht genomen worden, doch deze leden hebben bedoeld te stellen dat bij hen de vrees bestond dat geredelijker van de partijverklaring onder ede gebruik zal worden gemaakt en de functie van de comparitie daardoor wordt geëlimineerd, terwijl iedereen het er over eens is dat de comparitie een zeer belangrijke functie in het civiele proces vervullen.

De leden van de V.V.D.-fractie wilden verder de aandacht vestigen op een ander probleem dat zich geredelijk kan voordoen wanneer bijvoorbeeld na een inlichtingencomparitie, wegens de bewijsnood, de eisende partij aanbiedt om onder ede een verklaring af te leggen omtrent de juistheid van de aan haar vordering ten grondslag gelegde feiten. Deze verklaring, onder ede afgelegd, zal naar alle waarschijnlijkheid niet anders zijn dan die afgelegd ter gelegenheid van de inlichtingencomparitie. Bij de rechter zal de neiging zeer groot zijn om bij het verhoor van de partij die dan onder ede optreedt het proces-verbaal van de comparitie te hanteren. Hij zal, wellicht vanuit zuiver praktische overwegingen, mogelijk zelfs zo ver gaan dat hij in het proces-verbaal van het verhoor van de partij, onder ede afgelegd, verwijst naar de inhoud van het proces-verbaal van de comparitie en de standaardformule opneemt: «ik verklaar onder ede dat hetgeen ik ter gelegenheid van de comparitie heb verklaard, juist is». Bestaat dan niet het gevaar dat het verhoor van de partij onder ede een te eenvoudige formaliteit wordt, afgezien van de fixatie die reeds uitgaat van hetgeen partijen tijdens de comparitie hebben verklaard? Is in redelijkheid te verwachten dat partijen onder ede gehoord in hun eigen proces anders zullen verklaren dan hetgeen zijn in hun conclusie en hetgeen zij tijdens de comparitie als hun standpunt naar voren hebben gebracht? Is het niet naïef in het algemeen te veronderstellen dat er geen wezenlijk verschil bestaat tussen een partij die in haar proces een verklaring onder ede aflegt tegenover wederom in het algemeen een getuige?

De in het laatste rapport van de N.O.A. aangehaalde voorbeelden over de partijdigheid en subjectieve instelling van bepaalde getuigen, kwamen de leden van de V.V.D.-fractie veeleer als uitzondering dan als regel voor en konden hen er niet van overtuigen dat er toch steeds een wezenlijk verschil zal blijven bestaan tussen een partij wier eerste en enige belang is het proces te winnen tegenover de getuige dit ten opzichte van het geschil steeds in deze meer verwijderde, althans geheel andere relatie staat. Stellig zullen er, aldus de leden van de V.V.D.-fractie, wel gevallen voorkomen waarin er van bevangenschap en beïnvloeding van bepaalde getuigen sprake is. Is het dan wel juist, zoals in het N.O.A.-rapport – overigens zonder steekhoudende argumentatie – wordt gesteld, uit te spreken dat werkelijk onbevangen en onafhankelijke getuigen veel meer een zeldzaamheid zijn dan veelal wordt aangenomen?

Ook het in het N.O.A.-rapport gestelde dat de procespartij niet altijd degene is die de zaak in feite aangaat, is weliswaar juist, doch is een voorbeeld van een speciale casus, veelal voorkomende bij verzekeringen, die betrokken zijn in een schadegeval, bijvoorbeeld een verkeersongeval, welke situatie toch genoegzaam aan de rechter bekend is en waarbij juist het belang van de betrokken partij minder stringent is en veeleer tot de conclusie noopt dat van een bewijsnood van de betrokken partij nauwelijks sprake is; in die gevallen zijn het anderen die achter de partijen procederen.

Met betrekking tot de opmerking in het N.O.A.-rapport dat de beslissing om meened te plegen indien zij al als dilemma opkomt, een beslissing is waarvoor de betrokkene de volle verantwoordelijkheid draagt: dit is, aldus stelden de leden van de V.V.D.-fractie, het intrappen van een open deur en getuigt van een al te gemakkelijke en te eenvoudige argumentatie.

Met betrekking tot het probleem van de meened die als stok achter de deur van de onder ede afgelegde partijverklaring zal moeten blijven staan, wilden de leden van de V.V.D.-fractie opmerken dat juist wegens

de bewijsnood waarin die partij verkeert die dan onder ede een verklaring in zijn proces aflegt, de afschrikking van een meenedklacht wel een illusie zal zijn, en wel omdat (om het voorbeeld uit het N.O.A.-rapport aan te halen) tegenover de werknemer slechts de personeelschef staat. Is het dan niet zo dat een meenedklacht in een dergelijk geval geen enkele kans op succes heeft en dit uiteraard ook aan de partij bekend is c.q. zal zijn die onder ede een dergelijke verklaring aflegt? Evenmin zou zonder de wetswijziging de betrokken werknemer succes kunnen hebben met een klacht tegen de personeelschef: unus testis, nullus testis.

Wanneer dan verder gesproken wordt over de beschouwingen van de leden van de V.V.D.-fractie, gerelateerd aan het Duitse systeem, zo wilden deze leden opmerken dat in Duitsland zowel bij het beëdigde als het onbeëdigde partijverhoor sprake is van een bewijsmiddel. Irrelevant is in dit verband dat aan het onbeëdigde partijverhoor steeds een vonnis met probandum en bewijsopdracht voorafgaat en dat de eisen, welke bij de «Parteivernehmung» zijn gesteld hoger zijn dan bij de «Anhörung». De opmerkingen in de nadere memorie van antwoord dienaangaande, gerelateerd aan hetgeen de leden van de V.V.D.-fractie hebben opgemerkt, gaan dan ook voorbij aan de wezenlijke bedoelingen en intenties welke deze leden hebben gehad bij hun beschouwingen in het nader voorlopig verslag en die met betrekking tot de Duitse comparities slechts willen betogen dat, hetgeen hun ervaring leert, zodanige regeling tot goede oplossingen en snel procederen bijdraagt. Deze opmerkingen liggen dan ook in een geheel ander kader dan kennelijk in de nadere memorie van antwoord daaraan wordt toegekend.

Wanneer de leden van de V.V.D.-fractie zich in de loop van de verdere behandeling van dit wetsontwerp niet langer zouden verzetten tegen de «Parteivernehmung» – waartegen zij nog steeds bezwaren hebben –, zo zal het noodzakelijk blijven dat in elk geval de voorgestelde strafrechtelijke sanctie dienaangaande wordt gehandhaafd, derhalve de strafbaarstelling wegens het opzettelijk onjuist afleggen van een getuigenverklaring en zal dit ten aanzien van de partij-getuige een onmisbare voorwaarde zijn voor het toekennen van bewijskracht aan een ten eigen voordele afgelegde verklaring.

De leden van de V.V.D.-fractie wensten nog een opmerking te maken over de tekst van artikel 187 a, luidende: «ook partijen kunnen als getuigen optreden». In wezen is er een verschil tussen partijen en getuigen, zoals ook in het Duitse recht tot uitdrukking komt. «Zeugenvernehmung» en «Parteivernehmung». Zou zulks dan ook niet in de tekst van de wet tot uitdrukking dienen te komen, omdat partijen evenzeer, als waren zij getuigen, in hun eigen procedure een verklaring kunnen afleggen? Dezelfde opmerking geldt uiteraard ook bij artikel 207 a van het ontwerp.

Met de Staatscommissie waren de leden van de V.V.D.-fractie van mening dat in artikel 207 a de huidige redactie, namelijk dat het criterium van de verklaring geen bewijs ten aanzien van de desbetreffende partij kan opleveren dan tenzij de verklaring strekt tot aanvulling van onvolledig bewijs, dient te worden gehandhaafd en onmisbaar is. Deze leden onderschreven dat het onjuist zou zijn wanneer er totaal geen ander bewijs is, het bewijs of tegenbewijs te laten afhangen van de verklaring van één partij, los van het feit dat in zijn algemeenheid in verband met de regelen omtrent het bewijs aan een dergelijke op zichzelf staande verklaring toch geen bewijs ten voordele van de desbetreffende partijverklaring kan worden ontleend.

De leden van de V.V.D.-fractie merkten verder op dat terecht in de nadere memorie van antwoord wordt opgemerkt dat niet ieder onderdeel van de desbetreffende partijverklaring door aanvullend bewijs geschraagd hoeft te worden, doch dat het er om gaat dat de aanvullende bewijzen of het aanvullend bewijs zodanig sterk zijn of is en zodanige essentiële

punten betreffen dat zij de overige delen van de verklaring voldoende geloofwaardig maken, waarbij, en dit is uitermate belangrijk, aldus stelden deze leden, de desbetreffende door de rechter gevolgde bewijsvoering behoorlijk dient te worden gemotiveerd.

Wanneer dan verder in de nadere memorie van antwoord wordt gefilosofeerd over de in het N.V.v.R.-rapport uitgedrukte vrees dat het aantal procedures en het aantal getuigenverhoren zullen toenemen, zijn de beschouwingen over en weer uitermate speculatief. Slechts de praktijk zal daarop een reëel antwoord kunnen geven. De leden van de V.V.D.-fractie neigden er toe te veronderstellen dat er door deze wetswijziging naar alle waarschijnlijkheid meer procedures zullen worden geëntameerd dan thans het geval is.

Met de staatscommissie en de minister waren de leden van de V.V.D.-fractie verder van mening dat de toelating van de partijen een verklaring af te leggen afhankelijk te stellen van een door de rechter verleende goedkeuring onaanvaardbaar is. De leden van de V.V.D.-fractie stelden de partij-autonomie in deze voorop en meenden dat het in flagrante strijd met deze partij-autonomie zou zijn wanneer de rechter een beslissing zou mogen nemen over het al dan niet horen van een getuige c.q. partij. Naast het principe van de partij-autonomie dient het principe van de lijdelijkheid van de rechter overeind te blijven.

Ten aanzien van de aanwezigheid van de partij bij het horen van andere getuigen konden deze leden het standpunt van het N.O.A.-rapport op blz. 18 en 19 delen, omdat het aan de partij zelf is te bepalen of hij bij een getuigenverhoor aanwezig is of niet en dat het de partij zelf is die de volgorde van de te horen getuigen kan en dient te bepalen.

Met betrekking tot de door de leden van de V.V.D.-fractie verdedigde standpunten omtrent de comparities, ten aanzien waarvan deze leden hadden gesteld dat de rechter verplicht zou zijn een comparitie van partijen te bevelen tot het geven van inlichtingen en het beproeven van een regeling, zo stelden deze leden, dat de afwijzing van dit voorstel van deze leden en derzelve motivering deze leden onjuist voorkwam, omdat het toch wederom in strijd met de lijdelijkheid van de rechter is wanneer partijen een comparitie van partijen zouden wensen, althans een van de partijen dit zou voorstellen en de andere partij zich daarentegen in principe niet zou verzetten, zulks te negeren, behoudens dan de zogenaamde programmeringscomparitie.

Met belangstelling namen deze leden kennis er van dat nader zal worden gestudeerd over de mogelijkheid om een comparitie van partijen in daartoe geëigende gevallen in een zo vroeg mogelijk stadium van het geding te doen plaatsvinden, zoals door deze leden voorgesteld. Wanneer zulks in het kader van het onderwerpelijke wetsontwerp zou dienen te worden opgenomen, zou dit een nog grotere vertraging dan thans het geval is met zich meebrengen.

De nadere memorie van antwoord stelt, zo merkte de R.P.F.-fractie op, dat comparitie van partijen tot het geven van inlichtingen niet het meest geëigende middel is om in bepaalde gevallen van bewijsnood te voorzien. Vervolgens wordt gesteld, dat in het huidige recht het bestaande verbod tot het horen van partijen als getuigen door feitelijke omstandigheden in de praktijk reeds in belangrijke mate wordt uitgehold en in veel gevallen tot rechtsongelijkheid tussen partijen leidt. Nadere adstructie ontbreekt. Enige toelichting stelde de aan het woord zijnde fractie zeer op prijs. Welke belangen verzetten zich tegen het eventueel uitbreiden van de wettelijke mogelijkheden terzake van de comparitie tot het geven van inlichtingen over te gaan?

Hoe verhouden zich de zinsneden: «de rechter, die in een goed bedoelde poging de zaak stuurt in de richting die hem juist voorkomt,» en welke door de minister wordt onderschreven, en «een oordeelkundige leiding van de rechter bij een getuigenverhoor»? De eerste zinsnede brengt

twijfel tot uiting aan de bedoelingen van de rechter met betrekking tot een comparitie van partijen. Bij de R.P.F.-fractie rees de vraag in welke opzichten een rechter in het ene procesrechtelijke gebeuren wel bekwaam zou zijn en in het andere niet.

Zijn er gegevens bekend omtrent het aantal gevallen, dat na een gehouden comparitie alsnog een interlocutoir vonnis noodzakelijk is om bewijs te leveren via een getuigenverhoor?

De R.P.F.-fractie hield vooralsnog vast aan haar bedenkingen met betrekking tot de geloofwaardigheid van de partij als getuige. In de eerste plaats wegens het pleiten voor eigen zaak in het getuigenverhoor (van zichzelf). Deze fractie meende, dat de noodzakelijke objectiviteit welke van een getuige mag worden verwacht niet van een zo direct betrokkene mag worden verlangd. Bovendien is het geenszins denkbeeldig, dat er toch een verstrengeling gaat optreden van de begrippen partij (eiser/gedaagde) en getuige. De noodzaak van een volledig vrije bewijsvoering staat voorts voor deze fractie nog niet vast. Bovendien, welke waarde kan uiteindelijk aan het door de partij ten eigen voordeel strekkende getuigenbewijs worden toegekend nu dit in de artikelen 201, lid 4 en 207a aan beperkingen onderhevig is? Is er nog wel sprake van volledig vrije bewijsvoering? Overigens is de minister bereid bij onverhoopte handhaving van de huidige bepalingen artikel 207a en 5e lid toe te voegen aan artikel 201? Het kwam de R.P.F.-fractie voor dat het aanbeveling verdient omtrent de bewijskracht van getuigenverklaringen zoveel mogelijk op te nemen in één bepaling.

Bij de vergelijking van de voorgestelde bepalingen met het Duitse recht merkt de nadere memorie van antwoord op, dat aan de «Parteivernehmung» onder meer de eis is gesteld, dat de partij-getuige tevens moet aangeven waarop hij zijn stellingen baseert en waar hij zijn wetenschap aan ontleent. Acht de minister in de thans voorgestelde bepalingen voldoende waarborgen aanwezig om tenminste aan deze eis te voldoen of is hij bereid de bepalingen in die zin aan te vullen?

De minister acht de mogelijke taakverzwaring van de rechter, doordat partijen zullen vragen om bewijs te leveren door getuigenverhoor, slechts gering. De R.P.F.-fractie vreesde echter dat partijen de processuele mogelijkheid om eigen verklaring onder ede af te leggen zullen aangrijpen. Dit lijkt met de daaruit voortvloeiende taakverzwaring voor de rechter ongewenst. Bovendien is het reeds eerder aangevoerde bezwaar dat de rechter weinig mogelijkheden heeft om partijen af te houden van een getuigenverklaring, wegens strijdigheid met de lijdelijkheid van de rechter in burgerlijke zaken, door de nadere memorie van antwoord niet opgeheven.

Voorts vroeg de hier aan het woord zijnde fractie waar is bepaald, dat de rechter beide partijen onder ede hoort. Partijen zijn toch niet verplicht als getuige op te treden? Waarschijnlijk zal zijn bedoeld, dat als partijen beide als getuigen optreden, beide onder ede zullen worden gehoord. Hier komt echter opnieuw een aspect van de vermoedelijke taakverzwaring van de rechter aan de orde. Immers wanneer de ene partij aanbiedt als getuige op te treden, waarom zou de andere zich dan niet eveneens beschikbaar stellen? Zijn hiertegen voldoende waarborgen aanwezig?

De leden van de P.v.d.A.-fractie zouden nog gaarne van de regering vernemen of zij hun mening deelt aangaande het voorgestelde artikel 181, lid 2, dat, aangezien slechts met een summier bewijs genoegen behoeft te worden genomen, niet te vlug tot herroeping van de gerechtelijke erkenning kan en mag worden overgegaan.

De voorzitter van de commissie,
Kosto

De griffier van de commissie,
Van der Knoop